

Helsinški Parlament Građana (hCa) Tuzla
Helsinki Citizens' Assembly (hCa) Tuzla
Omladinski resursni centar Tuzla
Youth Resource Center Tuzla
Hadži Bakirbega Tuzlića 1, 75000 Tuzla,
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: ++387 35 258 077
e-mail: hcatuzla@bih.net.ba, orctuzla@bih.net.ba
www.omladina-bih.net

Hronika 7 – Socijalni nemiri u BiH

(Kratka hronologija socijalnih nemira u BiH)

...IZ LIBERALNOG SOCIJALIZMA U DEMOKRATSKI KAPITALIZAM, IZ DEMOKRATSKOG KAPITALIZMA U RAT, IZ RATA U DEMOKRATSKOJ TRANZICIJI, TRANZICIJOM U LOPOVLUK I KRIMINALNU PRIVATIZACIJU DRUŠTVENIH PRIVREDNIH GIGANATA I DOBARA, PRIVATIZACIJOM DO POVEĆANJA BROJA NEZAPOSLENIH I SOCIJALNO NEZAŠTIĆENIH STANOVNIKA BiH, SOCIJALNA I EKONOMSKA NEZAŠTIĆENOST DO GRAĐANSKOG NEZADOVOLJSTVA, GRAĐANSKO NEZADOVOLJSTVO DO GRAĐANSKIH NEMIRA, DEMONSTRACIJA I PROTESTA, PROTESTI KA GRAĐANSKOJ ORGANIZACIJI A ORGANIZACIJA GRAĐANA KA PLENUMU...

1990. godine organizovani su prvi demokratski izbori u tada Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. Pokušavalo se iz nekog osrednjeg liberalnog socijalizma preći u demokratski kapitalizam. Rezultati tih prvih izbora donijeli su takve rezultate da su u svim, ili skoro svim republikama tadašnje Jugoslavije pobijedile nacionalističke stranke i snage, dok su reformske snage i tadašnji komunisti potučeni do nogu. Sa prvim demokratskim izborima počele su se i rađati politike i razmišljanja otcjepljenja pojedinih republika iz sastava federalne Jugoslavije. 1991. je bila godina otcjepljenja i nezavisnosti na tlu tadašnje Jugoslavije, tako da se prvo iz Jugoslavije izdvojila Slovenija, zatim Hrvatska, a nakon Hrvatske Makedonija i Bosna i Hercegovina. Bosna i Hercegovina je prvog marta 1992. godine izlaskom na referendum¹, na koji je izašlo više od 60% građana, a od kojih je 99% glasalo za nezavisnosti, izrazila svoje demokratsko mišljenje i pravo za izlazak i jugoslovenske federacije.

¹ **Referendum** je podvrgavanje prijedloga novog ustava, ustavnih promjena, nekog zakona ili političke odluke od bitnog značenja (na državnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini) glasovanju građana koji odlučuju o tome sa "za" ili "protiv" ili s "da" ili "ne".(wikipedija)

Sa prvim nezavisnim bosanskohercegovačkim političkim strukturama u kojima su glavnu riječ vodile nacionalističke stranke, došlo je i do prvih nacionalističkih netrpeljivosti, nerazumijevanja, konfrontacija i konflikata, koji su na kraju rezultirali ratom u BiH od 1992. godine do 1995. godine. Rat je bio surov, nehuman i razarajući, a vodio se na svim dijelovima Bosne i Hercegovine. Potpomognut sa zemljama iz okruženja rat u BiH imao je i razne nazive, a nazivi rata su se razlikovali u odnosu na percepciju učesnika u njemu. Tako je rat u BiH okarakteriziran kao agresija, ili kao odbrambeni rat sa jedne strane, dok su ga neke druge strane nazivali međunacionalnim sukobima, međureligijskim pa i građanskim ratom.

Rat je organizirani sukob naoružanih ljudi, kao produženje politike država, nacija, klasa sredstvima oružanog nasilja u cilju ostvarivanja određene političke, gospodarske i druge dobiti. Rat je društvena pojava uvjetovana i povezana s pojavom i razvitkom klasnog društva, čiji su osnovni zakoni ujedno i opći zakoni razvitka rata. Osnovni sadržaj rata čini oružana borba, ali se rat ne svodi samo na nju. On je širi, složeniji jer uključuje i druge oblike borbe (političke, gospodarske itd.) koje imaju veliko značenje za pripremu i vođenje rata.

Sve u svemu krajnji „rezultat rata“ u BiH je sljedeći: Po nacionalnosti 64.036 žrtava su bili Muslimani (Bošnjaci), 24.905 su bili Srbi i 7.788 Hrvati. Većina srpskih (20.690 od 24.905) i hrvatskih (5.719 od 7.788) žrtava su bili vojnici, dok kod Bošnjaka-Muslimana većinu čine civili (33.403 od 64.036). Stotine hiljada prognanih i raseljenih, desetine hiljada invalida, silovanih, maltretiranih, logoraša i zatvorenika.²

Rat u Bosni i Hercegovini završava se sa Deytonskim sporazumom kojim se reguliše i nova demografska, kao i politička struktura unutar BiH. Republika BiH se dijeli po procentu: 49% Republika Srpska, 51% Federacija BiH i Distrikt Brčko kao posebna administrativna jedinica. Dakle, politički, to izgleda ovako. Republika Bosna i Hercegovina, dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska), unutar Federacije kao jednog od entiteta imamo 10 kantona kao zasebnih administrativnih jedinica i Distrikt Brčko. Faktički to znači 14 vlada, stotine ministara i još neutvrđeni broj administrativnih radnih mjesta unutar tih vlada.

Kanton³ je naziv za administrativno-teritorijalnu jedinicu u Švicarskoj, Francuskoj, Belgiji, te za upravnu podjedinicu u Federaciji BiH. U ovom posljednjem značenju u hrvatskom jeziku rabi se naziv županija.

Distrikt Brčkoje, po svom Statutu, kojeg je proglasio Robert W. Farrand - prvi supervizor za Brčko, jedinstvena administrativna jedinica lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Ima vlastitu multietničku administraciju, policiju i pravosuđe. Demilitarizirano je područje i pruža sve potrebne slobode svojim građanima. Distrikt nema drugu zastavu ili grb osim zastave i grba Bosne i Hercegovine. Latinično i ćirilčno pismo, te srpski, hrvatski i bošnjački jezik ravnopravni su u upotrebi za sve svrhe. Funkcioniranje distrikta nadzire međunarodni supervizor i šef ureda OHR-a Sjever.

Poslijeratni period od 1995., pa sve do danas popularno se naziva tranzicijsko vrijeme. Za to vrijeme jedno od najgorih rezultata te tranzicije i demokratskog kapitalizma je privatizacija svih društvenih privrednih giganta i dobara. Od perioda završetka rata, pa sve do danas u privatizacijskim mešetarenjima uništeni su ili su pred uništenjem svi privredni giganti. Ta uništenja su samim time proizvela veliki broj nezaposlenih ljudi, smanjenje socijalne moći države, ekonomski sunovrat, zaduženja države kod MMF-a, novonacionalne netrpeljivosti, jačanje nacionalističkih i smanjenje moći socijaldemokratskih i liberalnih snaga.

---

² http://hr.wikipedia.org/wiki/Rat_u_BiH

³ *franc., canton, izvedeno od stprov. cantoun, "ugao ulice", potom "pokrajina", "zemlja"*

Denacionalizacija ili privatizacija je prijenos vlasništva i odgovornosti od javnog ili državnog u privatni sektor. Pojam se može odnositi na prijenos bilo koje državne imovine. Obrnuti proces je nacionalizacija. (wikipedija)

Zagovornici privatizacije u skladu s liberalnim ekonomskim stavom, zastupaju stav da država ne može biti dobar poduzetnik, jer ograničava mogućnosti za privatnu inicijativu. Prema tom stavu privatne tvrtke djeluju djelotvornije od onih pod državnom upravom, stimuliraju gospodarski rast i zapošljavanje. Privatizacija prema tom stavu također dovodi do inovacija, a time i do novih usluga i proizvoda.

Prema organizaciji ATTAC, područja javnih usluga kao što su: obrazovanje, prijevoz, zdravstvena skrb, energetika i vodoopskrba ne smije se predati privatnom tržištu, jer se radi o ispunjavanjima zadataka koji nadilaze ekonomska pitanja, i stoga se ne smiju ravnati prema kriterijima profitabilnosti.

Protivnici privatizacije navode primjerice i poskupljenja roba usluga privatiziranih tvrtki.

Rezultati privatizacije u Bosni i Hercegovini su poražavajući i krajnje zabrinjavajući. Više desetina nekada privrednih giganta prodati su pod veoma sumnjivim ugovorima, a odmah poslije prodaje počeli su da nestaju, da umanjeno rade a na kraju da se totalno zatvore i daju pod stečaj.

Samo u sarajevskom kantonu, nestale su ili su na dobrom putu da nestanu firme kao: „**Feroelektro**“, „**Sarabon**“ (jedan od prijeratnih giganta u prehrambenoj industriji), Građevinsko Preduzeće „**Put**“, „**Vranica**“ (nekada velika građevinska kompanija), **Hotel „Holiday inn**“, „**Alhos**“, „**UNIS- Pretis**“ (prijeratna tvornica automobila, ali i tvornica naoružanja i vojne opreme), „**Ključ**“

Na tuzlanskom kantonu to su firme poput: Fabrika hemije i polihemije „**Polihem**“, industrija deterdženata „**Dita**“, „**Resod Guming**“, Tvornica transportnih uređaja „**TTU**“, „**Livnica Čelika Tuzla**“, „**Fabrika kvasca**“, „**Tuzlanska mljekara**“, Fabrika namještaja „**Konjuh**“ Živinice, tvornica obuće „**Aida**“ Tuzla.

Toliki broj nepovoljnih, sumnjivih i neostvarenih privatizacija je, normalno, povećao i broj nezaposlenih, nezadovoljnih, socijalno i ekonomski nezbrinutih građana.

Što se tiče TK, zaposlen je tek svaki šesti stanovnik. U septembru 2013. zaposleno je **80.146**, a nezaposleno **99.961** osoba. Niko nije izračunao koliko ima radnika na čekanju koji nisu pripali nigdje: ni na biro za zapošljavanje, ni za socijalnu pomoć, jer ih vode kao zaposlene, a ne primaju platu, niti im se uplaćuju socijalne, zdravstvene i penzione obaveze.

Kada se ovi podaci uporede sa podacima iz decembra 2002, na primjer, zaposlenih je bilo **70.182**, ali lica koja traže posao **72.519**. 2012. je završila sa **97.805** onih koji traže posao.⁴

U izvještaju CCI-a se još navodi da su se svega pet od 98 poslanika Predstavničkog doma i svega 13 od 58 delegata Doma naroda opredijelili da ne primaju plaću u Parlamentu. Poslanici Predstavničkog doma su na sjednicama u 2013. godini provodili u prosjeku 16 sati mjesečno, a delegati u Domu naroda manje od sedam sati.

Stoga, period od 1995. do 2014. godine sa toliko nepovoljnih privatizacija, nerada političkih struktura na svim nivoima, daljnjeg jačanja međunacionalnih nemira, nepotizma i političkih malverzacija na svim nivoima vlasti, daljnjih zaduženja kod MMF-a i stranih partnera je relativno dug period, a da se ne dese građanski nemiri kao reakcija na postojeće stanje. Protesti, demonstracije u februaru 2014. godine u gradovima BiH SU SAMO NORMALAN,

---

⁴ **Svetlana Cenić, nezavisni ekonomski stručnjak**

Demonstracije⁵

U prvim danima drugog mjeseca 2014. godine, u Tuzli, obične, mirne demonstracije obespravljenih radnika firmi iz tuzlanskog kantona pretvorile su se u javni bunt protiv poretka, protiv dotadašnje antisocijalne politike. Radnicima i sindikatima su se pridružili članovi neformalnih grupa „**Udar**“ i „**Velika djeca**“, „**Fukare**“ (navijači fudbalskog kluba „Sloboda“ iz Tuzle), kao i veliki broj mladih, nezaposlenih građana, penzionera, demobilisanih boraca i vojnih veterana i invalida. Mirne demonstracije pretvorile su se u otvorene fizičke sukobe između demonstranata i specijalnih snaga policije tuzlanskog kantona, Federacije i Republike BiH. Nepotrebna upotreba sile od strane policije je u narednim danima prouzrokovala još žešće demonstracije građanstva, koje su se iz Tuzle proširile i na ostale gradove Federacije BiH (Sarajevo, Zenica, Bihać, Mostar) što je kao krajnji rezultat imalo sljedeće.

- Uništena i spaljena zgrada vlade kantona Tuzla,
- Uništena i spaljena zgrada općine Tuzla,
- Uništena i spaljena zgrada vlade kantona Zenica,
- Uništena i spaljena zgrada kantona Sarajevo,
- Spaljena zgrada Predsjedništva BiH i dobar dio Arhiva BiH u Sarajevu,
- Uništena zgrada vlade Mostarskog kantona kao i kancelarije nacionalnih stranaka SDA i HDZ,
- Uništeno i spaljeno više desetina policijskih vozila kao i velika količina policijske opreme,
- Više desetina hiljada građana BiH na ulicama, u prosvjedima,
- Nekoliko stotina povrijeđenih građana i policajaca,
- Desetak teško povrijeđenih prosvjednika i policajaca
- Ostavke četiri premijera, zajedno sa vladama u kantonima (tuzlanski, sarajevski, zenički, mostarski),
- Podignute optužnice za preko dvadeset građana BiH za „Terorizam i ugrožavanje ustavnog poretka BiH“,
- Na adrese više od 500 građana BiH stigle su prekršajne prijave zbog „ometanja javnog reda i mira“, te „Ometanja službenih lica u vršenju dužnosti“.

Poslije tri-četiri dana protesta, veoma intezivnih, sa fizičkim obračunima, stvari su se malo smirile i nastupio je period građanske odgovornosti i organiziranosti. U većini gradova BiH se organizuju PLENUMI i preko Plenuma se pokušava uticati na organizacione strukture skupština, Doma naroda na razini kantona, Federacije i Republike.

Šta je plenum?: Plenum je skupština svih članova neke grupe. To je javni prostor za raspravu, bez zabrana i bez hijerarhije učesnika, na kojem se donose odluke. Plenum ima određenu strukturu rada.

Zašto plenum?: Zato što je plenum otvoren za sve. Svako ima pravo glasa, svako ima pravo na učešće. Svako ima jedan glas, to je prostor bez zabrane i pripada svima.

Kako radi plenum?: Svi koji to žele učestvuju. Jedna osoba ima jedan glas, Poštuje se redosljed dijaloga.

Ko može učestvovati u plenumu i ko može donositi odluke?: Ko god se osjeća pozvanim, ili osjeća potrebu da učestvuje, to može bez ikakvih prepreka, uz to da poštuje pravila

---

⁵ *Prosvjed - javno pokazivanje raspoloženja u društvu u obliku povorki, javnih govora i različitih izražavanja nezadovoljstava - wikipedija.*

ponašanja koja učesnici uspostave na početku plenumske sjednice. Odluke na plenumu donose svi učesnici po principu većinske odluke, učesnici glasaju za ili protiv. Opcija suzdržano se ne primjenjuje na plenumu, pošto samo otežava proces donošenja odluka, jer po pravilu se pretpostavlja da su učesnici upoznati sa problematikom date sjednice. Ukoliko to nije slučaj, moderatori na početku svake sjednice ukratko rekapituliraju zaključke sa prethodne sjednice i trenutne tačke dnevnog reda sa kratkim obavještenjem.

Ko predvodi plenum?: Plenum nema vođa, na sjednicama se biraju moderatori koji će upravljati diskusiju i određivati koliko se vremena daje govornicima, koji je redosljed tačaka dnevnog reda. Moderatori imaju pravo da upozore učesnike o tome da je rasprava skrenula sa glavne teme i da se vrate na prvobitnu temu. Ovo se čini zbog uštede vremena. U plenumu ne postoje funkcije. Ukoliko bude potrebe da neko istupi u javnost i da neku izjavu, intervju ili slično, osobe mogu predložiti sami sebe uz pristanak plenuma ili da plenum predloži nekog za taj rad. Moderatori za narednu sjednicu se biraju na kraju svake sjednice.

Kako se donose odluke na plenumu?: Glasa se za ili protiv. Odluka se donosi većinskim osnovom. Ukoliko ne dođe do konsenzusa, tj. Ukoliko broj je glasova za i protiv jednak, učesnici iznalaze kompromis koji neće zadovoljiti svakog u potpunosti, ali će donijeti najbolje moguće rješenje u datoj situaciji za datu problematiku. Ovo jeste ogromna prednost glasanja bez suzdržanih glasova, jer će odluka uvijek postojati, a ne nestati samo u diskusiji, kako je to često slučaj u parlamentarnom obliku donošenja odluka.⁶

Šta dalje?

Kako se ponašati, šta činiti, kuda ići? Plenum, kao demokratski, trenutno jedini mogući odgovor građana prema neodgovornoj vlasti, nikako ne smije ostati jedini mogući odgovor. Građanstvo sada treba sve više i više, institucionalno participirati u političkom životu države - i preko Plenuma i preko mnogih tijela unutar Plenuma. Vlast definisana svojom nesposobnošću na sljedećim izborima treba da dobije jasnu poruku građanstva da ovako više ne ide, i da se sve mora početi mjenjati od vrha pa do dna. Letargično i depresivno građanstvo više nije opcija za Bosnu i Hercegovinu. Februarske demonstracije su pokazale da narod ima tu snagu da pokrene promjene. Mogući pokušaj ignorisanja, omalovažavanja i političkih konstrukcija februarskih događaja - bojim se - mogli bi s proljećem donijeti do još većih, intezivnijih i krvavijih sukoba.

Kakva će biti sigurnost građanstva u BiH zavisi najviše od toga da li su političari, političke elite i oligarsi, kao i političke stranke kojima pripadaju naučili bilo šta iz februarskih dešavanja, kao i da li je konačno u svijest BH građana došlo to da su oni, ipak, najvažniji stub bilo kojeg demokratskog uređenja.

Sve ovo što se dešava u BiH, lako može i već je pomalo počelo i da se prenosi u države u regionu (Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija), tako da možemo očekivati jako intezivno proljeće a bogami i godine pred nama, a ljudski je nadati se da se konačno stvaraju, neke demokratske snage kojima je ipak građanstvo važno i koji će graditi državu za ljude a ne za političare.

Mario Vranješ⁷

Tuzla, mart 2014.

Addition: Pictures

---

⁶ Izvor: <http://protest.ba/v2/sta-je-plenum/>

⁷ Mario Vranješ je nezaposleni pisac, novinar, pjesnik, kolumnista iz Tuzle.

EDMOND IBRAHIMI
FOTOGRAFIJE

EDMOND IBRAHIMI
FOTOGRAFIJE